DOI: https://doi.org/10.28925/3041-1505.2026.76
УДК 7.03:7.046.3+398.4(=161.2)

Ісаєва Єлизавета Сергіївна
студентка кафедри образотворчого мистецтва,
Київський столичний університет
імені Бориса Грінченка, м. Київ
ysisaieva.fomd22@kubg.edu.ua
ORCID ID: 0009-0003-2646-9587

Isayeva Elizaveta Serhiivna
student of the Department of Fine Arts,
Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, Kyiv
ysisaieva.fomd22@kubg.edu.ua
ORCID ID: 0009-0003-2646-9587

ОБРАЗИ ЯЗИЧНИЦЬКИХ БОГІВ ПАНТЕОНУ КНЯЗЯ ВОЛОДИМИРА В ЄВРОПЕЙСЬКІЙ ХУДОЖНІЙ ТРАДИЦІЇ

IMAGES OF PAGAN GODS OF VOLODYMYR'S PANTHEON IN THE EUROPEAN ARTISTIC TRADITION

Анотація. У статті розглядається комплексний аналіз візуальної інтерпретації язичницьких богів пантеону князя Володимира Пантеон князя Володимира у контексті європейської художньої традиції та сучасної візуальної культури. Дослідження зосереджене на формуванні, трансформації та художньому переосмисленні міфологічних образів, що походять із ранньослов'янської релігійної системи та згодом набули нового значення в культурному та мистецькому дискурсі. Проаналізовано

символічні значення та архетипічні характеристики основних божеств пантеону, а також їх роль у формуванні світоглядних уявлень ранньосередньовічного суспільства. Оскільки автентичні візуальні зображення цих персонажів не збереглися, іх образи були реконструйовані через поєднання історичних інтерпретацій, порівняльної міфології та художньої уяви, що призвело до багаторівневого переосмислення в різні історичні періоди.

Особливу увагу приділено впливу європейських міфологічних та художніх традицій, зокрема античних, середньовічних та романтичних візуальних моделей, на формування сучасних образів слов'янських язичницьких персонажів. У результаті цього виникають гібридні візуальні системи, у яких поєднуються історичні, міфологічні та фантазійні елементи. У сучасному мистецтві, зокрема в цифровій ілюстрації, концепт-арті та фентезі-дизайні, язичницькі образи функціонують не як статичні історичні фігури, а як динамічні архетипи, що постійно переосмислюються у межах сучасної візуальної мови. Вони стають символічними конструкціями, які відображають універсальні теми: владу, природу, космічний порядок і людське буття. Дослідження демонструє, що міфологічні образи язичницьких богів залишаються живою та змінною семіотичною системою, яка поєднує давнє міфологічне мислення із сучасною художньою практикою та продовжує впливати на формування візуальної культури.

Ключові слова: язичницька міфологія; пантеон князя Володимира; візуальний образ; символіка; сучасне мистецтво; концепт-арт; художня інтерпретація.

Abstract. The article considers a comprehensive analysis of the visual interpretation of the pagan gods of the pantheon

of Prince Volodymyr The Pantheon of Prince Volodymyr in the context of European artistic tradition and modern visual culture. The study focuses on the formation, transformation and artistic reinterpretation of mythological images originating from the early Slavic religious system and subsequently acquiring new meaning in cultural and artistic discourse. The symbolic meanings and archetypal characteristics of the main deities of the pantheon are analyzed, as well as their role in the formation of worldviews of early medieval society. Since authentic visual images of these characters have not survived, their images were reconstructed through a combination of historical interpretations, comparative mythology and artistic imagination, which led to a multi-level reinterpretation in different historical periods.

Particular attention is paid to the influence of European mythological and artistic traditions, in particular ancient, medieval and romantic visual models, on the formation of modern images of Slavic pagan characters. As a result, hybrid visual systems arise, combining historical, mythological and fantasy elements. In contemporary art, in particular in digital illustration, concept art and fantasy design, pagan images function not as static historical figures, but as dynamic archetypes, constantly reinterpreted within the framework of modern visual language. They become symbolic constructions that reflect universal themes: power, nature, cosmic order and human existence. The study demonstrates that mythological images of pagan gods remain a living and changing semiotic system that combines ancient mythological thinking with modern artistic practice and continues to influence the formation of visual culture.

Keywords: pagan mythology; Pantheon of Prince Volodymyr; visual image; symbolism; contemporary art; concept art; artistic interpretation.

Вступ. Язичницька міфологія є важливою частиною культурної спадщини, що продовжує впливати на сучасне мистецтво та візуальну культуру. Особливий інтерес викликають образи богів пантеону князя Володимира, які, попри відсутність автентичних зображень, збереглися у культурній пам'яті через міфологічні описи, фольклор та подальші художні інтерпретації. Також у сучасному мистецтві інтерес до язичницьких образів значно посилився завдяки розвитку цифрової ілюстрації, концепт-арту та фентезійної естетики. Так, художники активно переосмислюють міфологічні архетипи, поєднуючи історичні уявлення із сучасними візуальними підходами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій показує, що питання слов'янської міфології розглядалися у працях М. Поповича, В. Шаяна, С. Плачинди, а також у дослідженнях зарубіжних авторів, присвячених архетипам та міфологічному мисленню. Саме таким чином метою статті є аналіз візуальних образів язичницьких богів пантеону князя Володимира та особливостей їх художньої інтерпретації в європейській традиції і сучасному мистецтві.

Постановка проблеми. Візуальні образи язичницьких богів пантеону князя Володимира сьогодні викликають значний інтерес у контексті сучасного мистецтва та культурних досліджень. Це пов'язано з тим, що дохристиянська міфологія Київської Русі поступово перетворюється на джерело художніх інтерпретацій, які використовуються у живописі, ілюстрації, цифровому мистецтві та концепт-арті. У традиційному історичному контексті пантеон князя Володимира розглядається як спроба впорядкування язичницьких вірувань у межах державної ідеології кінця X століття. Однак у сучасному мистецтвознавчому дискурсі ці образи набувають нового значення – вони сприймаються не лише як релігійні символи, а як архетипічні художні форми.

Проблема полягає в тому, що первинні зображення язичницьких богів не збереглися, тому їх візуальна реконструкція в мистецтві базується на поєднанні історичних джерел, міфологічних описів та творчої інтерпретації художників. Це створює різні підходи до формування образів, які часто суттєво відрізняються між собою.

Питання слов'янської міфології та її символіки розглядалося в працях багатьох дослідників. Зокрема, у роботах Володимира Шаяна підкреслюється духовно-символічна природа язичницьких вірувань, де божества розглядаються як відображення природних і космічних сил. У словникових і міфологічних дослідженнях Сергія Плачинди систематизуються образи богів, їх функції та атрибути, що дозволяє реконструювати базові візуальні характеристики кожного персонажа пантеону.

Філософський та культурологічний контекст дохристиянської культури Київської Русі розглядається у працях Мирослава Поповича, де язичництво подається як складна система світогляду, що впливала на формування культурних образів.

З точки зору загальної теорії міфу важливими є концепції Mircea Eliade, який розглядає міфологічні образи як прояви сакрального, що повторюються у різних культурах через архетипи.

Також значний внесок у розуміння універсальних міфологічних структур зробив Joseph Campbell, який описував повторювані архетипи героїв і божеств у світових міфологіях.

Мета статті. Метою даної статті є аналіз візуальних образів язичницьких богів пантеону князя Володимира та дослідження особливостей їх інтерпретації у сучасному мистецтві, з урахуванням символічного та архетипічного значення.

Методи дослідження. У роботі використано комплекс методів мистецтвознавчого та культурологічного аналізу, що дозволяють дослідити візуальні особливості образів язичницьких богів та специфіку їх художньої інтерпретації.

- Основним є мистецтвознавчий аналіз, спрямований на вивчення формальних характеристик зображень: композиції, колористики, стилістики та загальної образної структури.
- Іконографічний метод застосовано для визначення ключових символів, атрибутів і візуальних маркерів язичницьких божеств, що дозволяє відтворити їх умовні образи в мистецтві.
- Порівняльний метод використано для зіставлення образів богів пантеону князя Володимира з аналогічними персонажами європейської міфологічної традиції, що дає змогу виявити спільні архетипні риси та відмінності у візуальній інтерпретації.
- Метод візуального аналізу дозволяє розглядати сучасні художні роботи (живопис, цифрове мистецтво, ілюстрація) з точки зору образної побудови та художніх засобів виразності.

1. Символіка язичницьких богів пантеону князя володимира.

Пантеон князя Володимира є спробою впорядкування дохристиянських вірувань Київської Русі та формування єдиної системи язичницьких божеств. Попри відсутність автентичних зображень, їхні образи можуть бути реконструйовані через міфологічні описи та подальші культурні інтерпретації, що дозволяє аналізувати їх як візуально-символічні структури.

Перун у структурі пантеону виступає як божество грому, блискавки та військової сили. Його образ пов’язаний із уявленням про небесну енергію та захисну

функцію влади. У візуальному мистецтві цей архетип зазвичай розкривається через динамічну композицію, різкі діагональні лінії та контрастне освітлення, що створює відчуття напруги і руху. Подібні принципи можна простежити у європейській традиції романтичного історичного живопису, де міфологічні та героїчні сцени будуються через драматизацію простору та світлотінь. Таким чином у сучасній візуальній культурі (зокрема в концепт-арті та фентезійній ілюстрації) Перун часто інтерпретується як образ воїна або небесного захисника, що підкреслює його архетипічну спорідненість з іншими індоєвропейськими божествами, такими як скандинавський Тор.

Дажбог у міфологічній системі сприймається як сонячне божество, пов'язане з життєдайною енергією, світлом і природним циклом. Його образ відображає уявлення про гармонію та постійне оновлення природи. У візуальному мистецтві символіка Дажбога реалізується через коло, радіальні композиції, теплу кольорову гаму та мотиви світіння або випромінювання. Такі засоби виразності формують образ стабільності та космічного порядку. Таким чином, у сучасних художніх інтерпретаціях цей архетип часто набуває універсального характеру «сонячної сили», що виходить за межі конкретної міфології та наближається до загальних символів світла в європейській художній традиції. А вже у сучасних художніх інтерпретаціях цей архетип часто набуває універсального характеру «сонячної сили», що виходить за межі конкретної міфології та наближається до загальних символів світла в європейській художній традиції.

Мокош у пантеоні виступає як жіноче божество, пов'язане із землею, родючістю та долею. Її образ відображає уявлення про життєвий цикл, турботу та

природну гармонію. У візуальному мистецтві символіка Мокош проявляється через м'які пластичні форми, плавні лінії, рослинні мотиви та образи тканини або прядіння, що символізують долю та зв'язок поколінь. Вже у сучасних художніх інтерпретаціях Мокош часто набуває значення архетипу «матері-природи», що поєднує тілесність, землю та циклічність життя.

Хорс у структурі пантеону князя Володимира Пантеон князя Володимира зазвичай пов'язується з уявленнями про сонячне світило та небесний рух. Його образ досить складний для однозначної інтерпретації, однак у більшості досліджень він розглядається як божество, пов'язане з циклічністю часу, рухом сонця та впорядкованістю космосу. У візуальному мистецтві потенційна інтерпретація Хорса логічно тяжіє до сонячної символіки: коло, світло, радіальні структури та рівномірна композиція. На відміну від більш «динамічних» образів, таких як Перун, цей архетип сприймається як більш статичний і гармонійний, що підкреслює ідею стабільного космічного порядку.

Семаргл у пантеоні князя Володимира є одним із найбільш загадкових персонажів, оскільки його функції та візуальний образ не мають однозначного тлумачення в джерелах. У дослідженнях його часто описують як божество, пов'язане з вогнем, охороною посівів або посередництвом між світами. У візуальному аспекті Семаргл зазвичай інтерпретується через змішані, гібридні форми, що поєднують риси тварин і міфологічних істот. Це створює відчуття межовості образу — між природним і сакральним, людським і надприродним. У сучасному мистецтві такі персонажі часто стають основою для складних фантазійних візуалізацій, де важливу роль відіграє не точність реконструкції, а символічна багатозначність образу.

Окрім офіційно зафіксованих божеств пантеону князя Володимира, у ширшій слов'янській міфології важливе місце займає образ Велеса. Велес займає особливе місце як божество, пов'язане з природою, тваринним світом, багатством і потойбічним простором. Його образ є дуальним, поєднуючи мудрість, магічне знання та зв'язок із підземним світом. Наприклад, у візуальній інтерпретації Велес часто розкривається через органічні форми, природні текстури та приглушену, «земну» палітру кольорів. Символічно він пов'язується з лісом, тваринами та стихією дикої природи. А вже у сучасному мистецтві цей образ тяжіє до містичних і неоміфологічних інтерпретацій, де акцент робиться на його архетипічній ролі «провідника між світами».

Таким чином, образи язичницьких богів пантеону князя Володимира формують систему архетипічних візуально-символічних моделей, які відображають уявлення давнього суспільства про природу, владу та космос. У сучасному мистецтві ці образи трансформуються, але зберігають базову символічну структуру, що дозволяє їм залишатися актуальними у різних художніх практиках.

2. Візуальні образи в європейській художній традиції.

Якщо подивитися на те, як у європейському мистецтві зображували міфологічних богів, можна помітити досить стійку систему образів. Ще з античності художники намагалися не просто зобразити персонажа, а передати через нього певну ідею – силу, світло, мудрість або хаос. Саме тому кожен образ поступово отримував свої візуальні ознаки: атрибути, символи, характерні пози або зв'язок із природними явищами.

У добу Відродження ці образи стали більш живими й емоційними. Художники почали більше уваги приділяти не тільки символу, а й людиноподібності фігур. Міфологічні

сцени набули динаміки, складної композиції та виразної світлотіні. У результаті божества почали сприйматися не лише як умовні символи, а як повноцінні художні образи з характером і внутрішнім станом. У період романтизму інтерес до міфології ще більше посилився. Тут важливими стали емоції та взаємодія людини з природою. Стихії – грім, блискавка, сонце, вітер – почали відігравати активну роль у формуванні образу. Вони вже не були просто тлом, а ставали частиною самої суті персонажа.

Образ бога грому в різних європейських культурах має подібну візуальну логіку. Це завжди постать сили, пов'язана з небом, зброєю та блискавкою. У скандинавській міфології це Тор, у грецькій – Зевс. Незважаючи на різні культурні контексти, їхні візуальні риси схожі: динамічні пози, відчуття напруги, символи сили. Це допомагає зрозуміти, чому подібним чином може інтерпретуватися й образ Перуна.

Сонячні божества, навпаки, зазвичай передаються через світло, круглі форми, симетрію та теплу кольорову гаму. Вони асоціюються зі стабільністю, життям і природним циклом. Такі образи виглядають більш гармонійними та спокійними.

Окремо можна виділити образи, пов'язані з природою та підземним світом. Вони зазвичай мають більш складну, «органічну» структуру, темнішу палітру та менш симетричну композицію. Це створює відчуття глибини та прихованих процесів.

Таким чином, у європейській художній традиції сформувалися стійкі візуальні архетипи міфологічних образів. Саме ці архетипи впливають на сучасне мистецтво і пояснюють, чому навіть у різних культурах божества часто зображуються подібним чином.

Висновки. У результаті проведеного аналізу можна

зробити висновок, що образи язичницьких богів пантеону князя Володимира формують складну систему символічних і візуальних архетипів, які відображають уявлення давнього суспільства про природу, владу та космос. Попри відсутність автентичних зображень, ці образи можуть бути реконструйовані через міфологічні описи та подальші культурні інтерпретації, що дозволяє розглядати їх як об'єкти мистецтвознавчого аналізу.

Європейська художня традиція відіграє важливу роль у формуванні способів візуального сприйняття міфологічних персонажів. Від античності до сучасності закріплюються стійкі образні моделі, пов'язані зі стихіями, світлом, природою та людськими емоціями. Саме ці моделі впливають на те, як сьогодні інтерпретуються язичницькі божества, зокрема через їхнє співвіднесення з універсальними архетипами. У сучасному мистецтві міфологічні образи постійно набувають нових форм і значень, залишаючись при цьому впізнаваними завдяки збереженню базових символічних структур. Цифрове мистецтво, концепт-арт та фентезійна культура активно переосмислюють ці образи, поєднуючи історичні уявлення з сучасними візуальними технологіями.

Таким чином, можна стверджувати, що язичницькі образи не є статичними історичними залишками, а продовжують жити в культурі як динамічні символи, здатні змінюватися та адаптуватися до нових художніх контекстів.

Список використаних джерел:

1. Попович, М. В. (1998). Нарис історії культури України. АртЕк.

2. Плачинда, С. П. (2017). Міфи і легенди давньої України. ФОП Стебеляк.

3. Шаян, В. (1987). Віра предків наших. Видання Українського Золотого Слова.
4. Eliade, M. (1991). Images and symbols: Studies in religious symbolism. Princeton University Press.
5. Eliade, M. (2005). The myth of the eternal return. Princeton University Press.
6. Campbell, J. (2008). The hero with a thousand faces. New World Library.
7. Gimbutas, M. (1971). The Slavs. Thames and Hudson.
8. Dumézil, G. (1973). Gods of the ancient Northmen. University of California Press.

References:

1. Popovych, M. V. (1998). Narys istorii kultury Ukrainy. ArtEk. [in Ukrainian].
2. Plachynda, S. P. (2017). Mify i lehendy davnoi Ukrainy. FOP Stebeliak. [in Ukrainian].
3. Shaian, V. (1987). Vira predkiv nashykh. Vydannia Ukrainskoho Zolotoho Slova. [in Ukrainian].
4. Eliade, M. (1991). Images and symbols: Studies in religious symbolism. Princeton University Press.
5. Eliade, M. (2005). The myth of the eternal return. Princeton University Press.
6. Campbell, J. (2008). The hero with a thousand faces. New World Library.
7. Gimbutas, M. (1971). The Slavs. Thames and Hudson.
8. Dumézil, G. (1973). Gods of the ancient Northmen. University of California Press.